

Springeren

18. september 2015

Her følger beretningen om springerens vej gennem skakhistorien.

Gennem hele skakhistorien har springeren altid bevæget sig på den samme måde: To felter frem og et felt til siden eller et felt frem og to felter til siden – det gælder hele vejen rundt i springerhjulet. Begyndelsesfeltet og slutfeltet af en springer danner et L, som ved at blive drejet 360 grader rundt dækker 8 felter.

Dette mærkelige bevægelsesmønster skal faktisk efterligne hestens måde at bevæge sig på – hoppe over forhindringer og det stejle spring til siden.

Ingen skakbrik er for skakspillet så karakteristisk som springeren.

Den kan bruges som målestok for et spils tilhørsforhold til skak. Hvis et skaklignende spil ikke har en brik med samme bevægelsesmåde som springeren, tilhører dette spil ikke gruppen af skaklignende spil.

I Chaturanga (forløberen for skak) bevægede den sig, som den gør i vore dages skakspil.

Bemærk, at en springer lander skiftevis på et lyst felt og et mørkt felt.

Springeren tilhører gruppen af lette officerer – også løberen tilhører gruppen – som er karakteriseret ved, at den lette officer sammen med kongen ikke kan sætte modstanderens enlige konge mat.

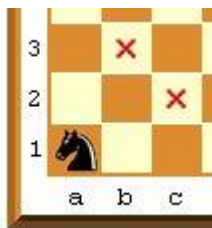
To lette officerer (løber og springer eller to løbere) kan godt sammen med kongen sætte modstanderens enlige konge mat.

To springere alene sammen med kongen kan ikke fremtvinge en mat mod modstanderens enlige konge. På et tomt bræt dækker springeren fra 2 til 8 felter, afhængig af dens placering på brættet.

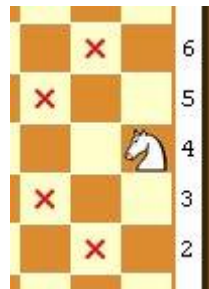

Springerens mulige træk

På randlinjerne a og h dækker den kun fra 2 til 4 felter. Husk udtrykket: "En springer på randen kommer altid på spanden".

springer i hjørne

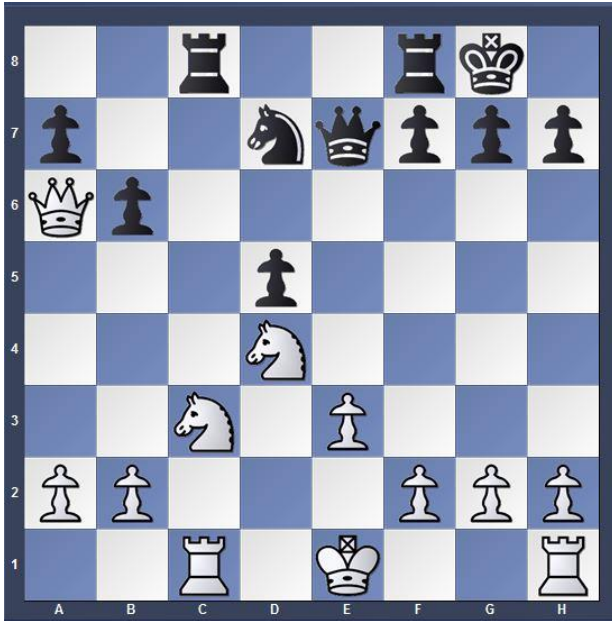
springer på randen

Frit oversat fra den tyske skakmester Siegbert Tarrasch (1862-1934): "Ein Springer am Rande ist eine Schande".

Det siges også, at en skakspiller, der ikke mestrer at placere sine springere rigtigt, aldrig bliver en stærk spiller.

Ifølge Aron Nimzowitsch (1886-1935) fra bogen "Mein System", står en springer bedst på c5, d5, e5 eller f5 (tilsvarende c4, d4, e4 eller f4) understøttet af en eller to bønder. Her kan den stå og kigge ind i fjendens lejr.

Et rigtigt godt sted er ligeledes foran en fjendtlig isoleret bonde. Har sort f.eks. en isoleret bonde på d5, står den hvide springer rigtig godt på d4. Denne springer skal så understøttes af så mange brikker, som det er muligt – den såkaldte overdækning.

fra partier Arne Bjørn Jørgensen-Ib Hansen 1970 1-0

Det vil ifølge Nimzowitsch skabe en svækkelse langt ind i fjendens lejr.

I udgangspositionen (b1 og g1) og (b8 og g8) kan springeren vælge mellem to træk (f3 eller h3 og c3 eller a3) og tilsvarende for sort (f6 eller h6 og c6 eller a6). Springeren kan som den eneste skakbrik springe over egne såvel som modstanderens brikker. I udgangspositionen behøver den altså ikke at vente på, at en bonde skal flytte sig, før den kan udføre et træk.

Af værdi regnes springeren lig med ca. 3 bønder (det afhænger noget af stillingens karakter: lukkede stillinger er bedre for springeren end åbne).

I Chaturanga (forløberen for skak) benævnes springeren som "ashwa", som er et sanskritord, der betyder hest. Hesten blev opfattet som et symbol på kavaleriet (dvs. et symbol på krig).

Araberne oversatte "ashwa" til "faras" som også betyder hest og fremstillede brikken som en hat med et trekantet hoved (søg: knight history chess på Google billeder: linje 11). Perserne oversatte "ashwa" til "asp", som ligeledes betyder hest.

Arabisk springer

Da skakken kom til Europa blev brikken til en ridder (knight eller horseman), som den stadig benævnes i England, Irland og Island.

Skakken kom til Island via England – derfor benævnes springeren: riddari på Island. I Frankrig blev det til cavalier.

I Tyskland kom den til at hedde Ritter, men det ophørte i 1616, hvor den skiftede navn til Sprenger.

Herfra er der ikke langt til springer, som resten af Skandinavien og resten af Europa derefter omtalte den, hvor den hidtil var blevet benævnt hest.

Brikken kunne også lejlighedsvis ses som en rytter på en hest:

På engelsk benævnes en springer som en "jumper".

F.eks. sådan så en springer ud i starten af 1800-tallet

Sådan så brikken ud (indtil 1847, hvor englænderen Nathaniel Cooke (1810-79) designede et nyt sæt brikker). Han fik endvidere den idé, at få den berømte engelske skakspiller Howard Staunton (1810-74) til at lægge navn til designet.

Staunton skrev sit navn i bunden af de første 200 æsker med brikker.

Fabrikationen af brikkerne blev foretaget af det berømte firma "John Jaques of London", som i 1849 tog patent på designet efter aftale med Cooke.

Springeren i dette design blev en tro efterligning af hovedet på en af de heste, der trækker vognen med Månegudinden Selene. (Billede)

Denne vogn var en berømt figur i Parthenon-templet i Athen. Dele af dette tempel blev fragtet til London i årene 1801-1812 af Thomas Bruce, 7. Jarl af Elgin (1766-1841), som lavede en omdiskuteret aftale med de tyrkiske myndigheder (Grækenland var som bekendt under det Osmanniske Rige fra 1359-1821).

Hele herligheden benævnes Elgins Marble.

Head of a horse of Selene from the east pediment of the Parthenon. The likely inspiration for the Staunton knight. (image: British Museum)

Så når du holder en springer i hånden, har du en lille del af det antikke Grækenland i din hånd.

Her følger et billede med variationer af en Staunton-springer.

A variety of Staunton knights (image: wikipedia)

Her kommer navnet på springeren på udvalgte sprog:

- Arabisk: faras
- Dansk: springer
- Hollandsk: paard
- Engelsk: knight
- Finsk: ratsu
- Fransk: cavalier
- Tysk: Springer/Pferd
- Irsk: ridire
- Italiensk: cavallo
- Norsk: springer/springar
- Latin: eques
- Persisk: asp
- Portugisisk: cavalo
- Russisk: kon´
- Spansk: caballo
- Svensk: springare/häst

På noteringslisten er det normale bogstav for springeren et S. I England er det et N (tidligere Kt).

Næste artikel i Brikkernes historie bliver om løberen.

Mange hilsener

Ove Rytter Jensen